

ZAVÁDĚNÍ PREVENTIVNÍCH PSYCHOLOGICKÝCH PROGRAMŮ V ZZS

Psychosociální aspekty při zásahu záchranných složek
Hradec Králové, 25. října 2006

Jana Šeblová

ÚSZS Středočeského kraje

Vladimír Kebza

Státní zdravotní ústav

Centrum zdraví a životních podmínek

Jana Vignerová

Státní zdravotní ústav

Oddělení biostatistiky a informatiky

Zátěž a stres pracovníků záchranných služeb s potencionálním vyústěním v burnout syndrom

2003 – 2004

**Cíle: analyzovat zdroje stresu spojené s profesí,
analyzovat pozitivní aspekty zaměstnání, zjistit míru
expozice kritickým událostem, zjistit průměrné a
individuální skóry syndromu vyhoření**

2004 – 2006

**ve spolupracujících ZZS zavést psychologické programy
(preventivní, intervenční)**

2005

hodnocení těchto programů + skóry BOS

Zátěž a stres pracovníků záchranných služeb s potencionálním vyústěním v burnout syndrom

- výsledky první části prezentovány na odborných konferencích v ČR i v zahraničí a v tisku
- stručná rekapitulace: 4 profesní skupiny (lékaři, SZP/VOŠ, pracovníci operačních středisek, řidiči – záchranáři), 290 respondentů z 350 dotazníků (82,9%), 23 okresních ZZS
- 4 části dotazníku: demografická + profesní data, otevřené dotazy (stresory, pozitiva, techniky vyrovnávání se se stresem), expozice předdefinovaným kritickým událostem, screeningový dotazník na burnout)

Zátěž a stres pracovníků záchranných služeb s potencionálním vyústěním v burnout syndrom

- **očekávaná vysoká míra expozice profesním kritickým událostem (hromadné DN, KPR dětí, popáleniny...)**
- **neočekávaně vysoká osobní zkušenost s ohrožením během výkonu práce – 71%, nejčastěji nehoda sanitního vozu (41% pracovníků, lékaři 49%), napadení (53%, lékaři 74%, řidiči 55%)**
- **stresor: KPR dětí**
- **možnosti zlepšení: sebevzdělávání, práce na sobě**
- **pozitivní aspekt: záchrana života a pomoc lidem**
- **mimopracovní záliby: 56%**
- **sportovní aktivity (2 a vícekrát týdně): 74%, 1. cykloturistika, 2. turistika**

Zavádění psychologických programů

Preventivní (edukační) přednášky

seznámení s problematikou psychologické zátěže a stresu, rizika vyplývající z emoční zátěže spojené s profesí, důraz na zvládací mechanismy, někdy spojené s ukázkami CISM

Nácviky komunikačních technik

operátorky / výjezdové týmy

V širším kontextu: nabídka vzdělávacích aktivit a zvyšování profesní jistoty formou nácviků

Zavádění psychologických programů

**Nabídka zprostředkování psychologické konzultace při
vysoké profesní zátěži**
(ÚSZS Středočeského kraje)

Techniky CISM

ukázky v rámci seminářů a odborných akcí

**certifikovaný výcvik CISM - v roce 2004 – individuálně, v
roce 2006 30 míst ve dvou běžích kurzů organizovaných
MZ ČR a souvisejících s programem dekontaminace stresu
(PhDr. Soyková – návrh projektu 2005, MUDr.
Hlaváčková – realizace a rozpracování 2006)**

zavádění do praxe (Zdiby 72006)

Preventivní (edukační) přednášky

- **4. 5. 2004 – Státní zdravotní ústav – celostátní seminář**
- **říjen 2004 – celostátní oborová konference urgentní medicíny – Dostálovy dny, Hradec nad Moravicí (včetně ukázky defusingu)**
- **prosinec 2004 – krajský seminář Střední Čechy, opakovaně zařazován do katalogu vzdělávacích akcí (www.uszssk.cz nebo www.zachranka.cz)**
- **Jižní Čechy – září 2005**

Preventivní (edukační) přednášky

Osnova přednášky:

stres a podstata stresové odpovědi
pojem psychosociálního stresu
akutní reakce na stres vs. možné důsledky chronického působení stresu
psychologická zátěž na ZS
syndrom vyhoření
kritické události a posttraumatická stresová porucha
možnosti prevence – ze strany pracovníků, ze strany organizace a nadřízených
výsledky výzkumu

Komunikace pro operátorky

- Teorie osobnosti, struktura a dynamika osobnosti, základní psychologické potřeby a jejich saturace (minimum o sobě). Charakteristika záchranáře, syndrom a rizika pomáhajících profesí.
- Teorie komunikace, problém rozhodování na základě omezených informací, kladení otázek, základní pozice. Komunikace s posádkou, komunikace s volajícími. Hodnocení práce „na dálku“.
- Dohody (explicitní x implicitní, otevřené x skryté); opakující se situace (hry) při práci na ZS.
- Péče o sebe, zvědomění si vlastních potřeb, peer support systém, CISM, supervize. Práce v týmu.

Další ZZS, které se věnují psychologické problematice

- **ÚSZS Moravskoslezského kraje – psycholog jako zaměstnanec ÚSZS MsK (PhDr. L. Humpl)**
- **ZZS Karlovarského kraje (náviki týmové spolupráce – výjezdové týmy)**
- **ZZS Libereckého kraje – kurzy komunikace pro operátorky (RIAPS)**
- **ZZS Zlínského kraje – spolupráce s psychologem HZS**

CISM (Mitchellův model)

- říjen 2005 – DN – MsK
- 16.7. 2006 Zdiby, DN autobusu, 6 úmrtí na místě ze 14 cestujících; ze zprávy o zásahu:

„ ....z organizačního hlediska mi to velmi pomohlo – i přes lítost na neštěstím – byl jsem u většího neštěstí poprvé. Avšak pohled na mrtvoly mi zůstane v mysli asi až do smrti.“

- defusing (byť s delším odstupem od DN)
- implementace principu krizové intervence do „Metodiky činnosti první posádky na místě mimořádné události“

Hodnocení psychologické prevence a intervencí (2005)

- preventivní (edukační) přednášky – 92%
- nácviky komunikačních technik – 92%
- CISM – 83%
- strukturovaný pohovor – 81%
- psychologická konzultace v souvislosti s profesní zátěží (včetně telefonické) – 79%

Burnout – výsledky a srovnání 2003/2005

- screeningový dotazník (Libigerová, 1999) – nestandardizovaný, avšak reflektuje obecná rizika syndromu vyhoření ve zdravotnictví, není zatížen licenčními podmínkami administrace, uměňuje rychle a jednoduché vyhodnocení: do 2 bodů bez rizika, 3 – 5 počínající, 6 – 8 rozvoj, 9 – 10 – nutná odborná (psychologická nebo psychiatrická) intervence
- 2003: 350 / 290 (82,9%) – 23 okresních ZZS
- 2005: 750 / 644 (85,8%) / 597 – 7 ze 14 krajských ÚSZS
- srovnání z hlediska burnoutu: 2003 / 2005, dále skupina s (jakoukoliv) intervencí (372) a bez (225)

Burnout – výsledky a srovnání 2003/2005

- základní srovnání metodou analýzy variance (ANOVA)
- test vlivu individuálních faktorů na symptomy syndromu vyhoření: obecný lineární model (GLM = General Linear Model), software SPSS, verze 12
- stejné srovnání pro každou ze čtyř profesích skupin

Burnout – výsledky a srovnání 2003/2005

- průměrný skór pod hranicí rizika
- mezi roky 2003 a 2005 nebyl nalezen statisticky významný rozdíl (celý soubor)
- skupina SZP – statisticky významný rozdíl ($p = 0,030$) – zlepšení 2003/2005
- skupina operátorek – statisticky vysoce významný rozdíl ($p=0,002$) – zhoršení 2003/2005
- není statisticky významný rozdíl mezi skupinou s intervencí a bez intervence
- GLM – statisticky vysoce významný vliv délky praxe a pracovní pozice (operátorka), nebyl zjištěn vliv věku, stavu, pohlaví, párové porovnání pracovních pozic proti sobě – operátorky významně vyšší skór vyhoření

Burnout – výsledky a srovnání 2003/2005

<u>Proměnná</u>	<u>Statistická významnost (p)</u>
-----------------	-----------------------------------

pohlaví	0,842 n.s.
---------	------------

věk	0,164 n.s.
-----	------------

<u>Délka praxe</u>	<u>0,002</u>
--------------------	--------------

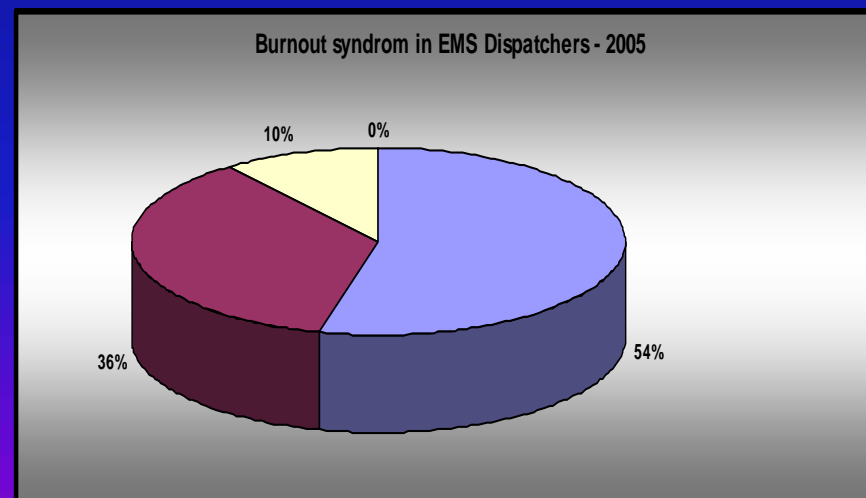
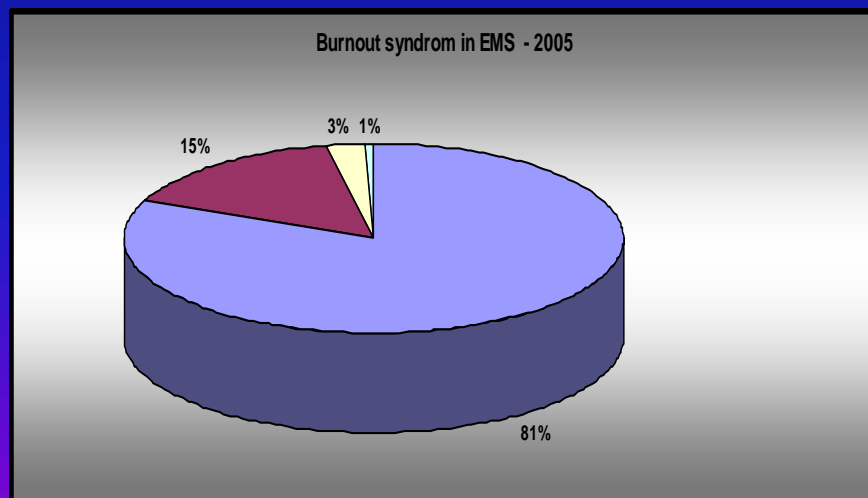
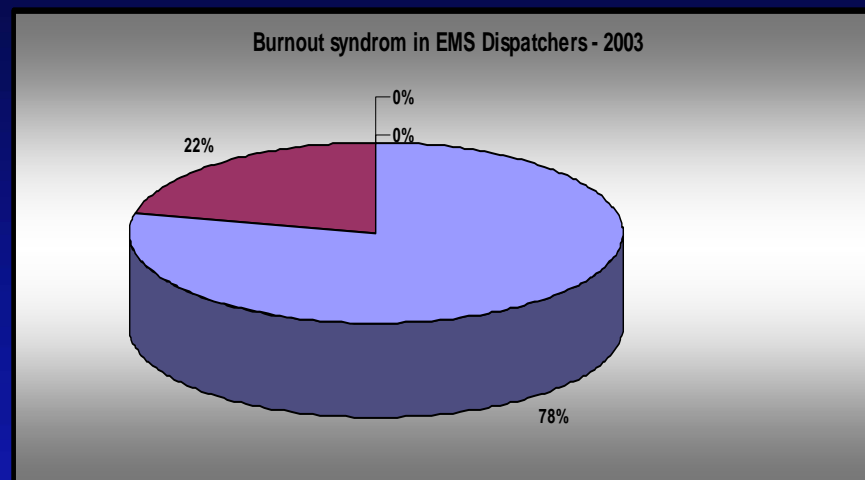
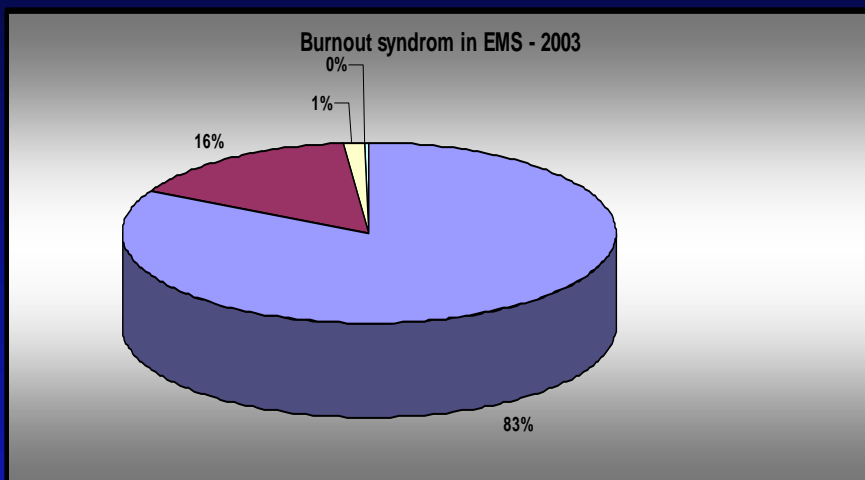
Rodinný stav	0,995 n.s.
--------------	------------

<u>Pracovní pozice</u>	<u>0,000</u>
------------------------	--------------

Soubor (2003 / 2005)	0,697 n.s.
----------------------	------------

Intervence (ano/ne) - 2005	0,771 n.s.
----------------------------	------------

Burnout – výsledky a srovnání 2003/2005

Návrh metodiky pro uplatňování technik krizové intervence v praxi ZZS

- preventivní přednášky v rámci kontinuálního vzdělávání
- přednášky a semináře zaměřené na management organizací – klíčová role managementu:
  - pracovní podmínky
  - jasná organizační struktura, jednoznačné kompetence
  - podpora kontinuálního vzdělávání a profesního růstu
- zavádění programů krizové intervence – zajistit informovanost vedoucích pracovníků o tom, že ke kritické události došlo, organizace intervence – databáze psychologů a peerů, zpětné vyhodnocování účinnosti
- vytvoření specifického modulu pro operátorky
- vytvoření specifického programu pro oběti napadení během výkonu služby

Děkuji Vám za pozornost!